

“MULOQOT” VA “KOMMUNIKATSIYA” TUSHUNCHALARINING MOHIYATI. ESHITIB TUSHUNISH MALAKASINI SHAKLLANTIRISH VA RIVOJLANTIRISH

Asqaraliyeva Durdonaxon Akbarali qizi

Toshkent amaliy fanlar universiteti Pedagogika fakulteti Pedagogika yo‘nalishi

3-bosqich talabasi

Tashkent University of Applied Sciences, Gavhar Str. 1, Tashkent 100149,

Uzbekistan

Baxt5219@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqolada tinglab tushunish ko‘nikmasini rivojlantirishning ahamiyati yoritilgan bo‘lib, tinglab tushunish ko‘nikmasi ta‘lim jarayonida muvaffaqiyatga erishish, samarali muloqot qilish hamda axborotni to‘g‘ri qabul qilib, tahlil qila olish uchun muhim omil hisoblanadi. Shuningdek, maqolada “muloqot” va “kommunikatsiya” tushunchalarining o‘zaro bog‘liqligiga oid qarashlar tahlil qilinadi hamda madaniyatlararo muloqotning o‘ziga xos xususiyatlari, uning jamiyat hayotidagi ahamiyati va amalga oshish shart-sharoitlari yoritiladi. Madaniyatlararo muloqot turli millat va madaniyat vakillari o‘rtasida o‘zaro tushunish, fikr almashish va hamkorlikni rivojlantirishda muhim omil sifatida talqin etilib, ushbu jarayonning samarali kechishiga ta’sir qiluvchi omillar ham atroflicha tahlil etiladi.

Tayanch so‘zlar

Muloqot, kommunikatsiya, aloqa, madaniyatlararo muloqot, axborot almashinuvi, ijtimoiy kommunikatsiya, dialog, monolog, madaniyat, til, tadqiqot.

Аннотация

В данной статье освещается важность развития навыков аудирования, поскольку навыки аудирования являются важным фактором достижения

успеха в образовательном процессе, эффективного общения, а также умения правильно воспринимать и анализировать информацию. В статье также анализируются взгляды на взаимосвязь понятий "коммуникация" и "общение," а также освещаются особенности межкультурной коммуникации, ее значение в жизни общества и условия ее реализации. Межкультурный диалог интерпретируется как важный фактор развития взаимопонимания, обмена мнениями и сотрудничества между представителями разных наций и культур, а также всесторонне анализируются факторы, влияющие на эффективность этого процесса.

Ключевые слова.

Общение, коммуникация, связь, межкультурная коммуникация, обмен информацией, социальная коммуникация, диалог, монолог, культура, язык, исследование.

Annotation

This article highlights the importance of developing listening comprehension skills, noting that listening comprehension is a crucial factor in achieving success in the educational process, effective communication, and the ability to correctly perceive and analyze information. The article also analyzes views on the interdependence of the concepts of "communication" and "communication" and highlights the specific features of intercultural communication, its significance in the life of society, and the conditions for its implementation. Intercultural communication is interpreted as an important factor in the development of mutual understanding, exchange of ideas and cooperation between representatives of different nations and cultures, and the factors affecting the effective course of this process are also analyzed in detail

Keywords

Communication, interaction, connection, intercultural communication, information exchange, social communication, dialogue, monologue, culture, language, research

Kirish

Muloqot murakkab va ko‘p qirrali jarayon bo‘lib, u bir vaqtning o‘zida shaxslar o‘rtasidagi o‘zaro ta’sir jarayoni, odamlarning bir-biriga bo‘lgan munosabati, ularning o‘zaro ta’siri, hamdardligi va o‘zaro tushunishi jarayoni sifatida namoyon bo‘lishi mumkin. Umuman olganda, bu inson hayot faoliyatining eng muhim omillaridan biridir. So‘nggi yillarda “muloqot” toifasidan tashqari, milliy ilm-fanda “*kommunikatsiya*” tushunchasi ham paydo bo‘lib, keng tarqaldi va ijtimoiy-gumanitar terminologiyaning ajralmas qismiga aylandi. “*muloqot*” va “*kommunikatsiya*” tushunchalari o‘rtasidagi munosabatlarga bir nechta yondashuvlar mavjud. Muloqot jarayonida tinglab tushunish ko‘nikmasi alohida ahamiyat kasb etadi. Tinglab tushunish ko‘nikmasi - bu tinglangan ma’lumotni nafaqat eshitish, balki uni to‘g‘ri anglash, tahlil qilish va xulosa chiqarish qobiliyatidir. Bu ko‘nikma muloqotda, ta’limda, ish faoliyatida va kundalik hayotda muhim o‘rin tutadi. Tinglab tushunish faqat eshitish bilan cheklanmay, balki tinglangan nutqning mazmunini chuqurroq anglashga, uning ma’nosini tushunishga hamda to‘g‘ri javob qaytarishga yordam beradi. Har qanday tilni o‘rganishda muhim bo‘lgan to‘rtta ko‘nikma orasida tinglab tushunish asosiy o‘rinlardan birini egallaydi.

Dolzarbligi

Mazkur mavzuning dolzarbligi bugungi globallashtiruv va axborotlashuv jarayonida turli millat hamda madaniyat vakillari o‘rtasidagi aloqalarning tobora kengayib borayotgani bilan belgilanadi. Xalqaro hamkorlik, xorijiy tillarni o‘rganish, internet va ommaviy kommunikatsiya vositalarining rivojlanishi natijasida madaniyatlararo muloqot jamiyat hayotining muhim qismiga aylandi. Shu bilan birga, “*muloqot*” va “*kommunikatsiya*” tushunchalarining mazmuni, ularning

o‘zaro bog‘liqligi hamda farqli jihatlarini ilmiy jihatdan aniqlash zarurati ortib bormoqda. Turli madaniyat vakillari o‘rtasida yuzaga keladigan til, mentalitet va qadriyatlar bilan bog‘liq tafovutlarni to‘g‘ri anglash hamda samarali muloqotni yo‘lga qo‘yish zamonaviy jamiyatning dolzarb masalalaridan biridir. Madaniyatlararo muloqotni o‘rganish esa insonlar o‘rtasida o‘zaro tushunish, bag‘rikenglik va samarali hamkorlikni rivojlantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, tinglab tushunish ko‘nikmasining dolzarbligi ham bugungi kunda yanada ortib bormoqda. Chunki samarali muloqotning asosiy shartlaridan biri suhbatdoshning fikrini to‘liq va to‘g‘ri anglay olishdir. Ayniqsa, xorijiy tillarni o‘rganish, xalqaro hamkorlik va madaniyatlararo aloqalar jarayonida tinglab tushunish ko‘nikmasi muhim ahamiyat kasb etadi. Tinglangan ma’lumotni tahlil qilish, uning mazmunini anglash va unga mos ravishda javob qaytarish insonlar o‘rtasidagi o‘zaro tushunishni mustahkamlaydi. Shu sababli tinglab tushunish nafaqat til o‘rganishning muhim tarkibiy qismi, balki zamonaviy kommunikatsiya jarayonining ajralmas elementi hisoblanadi.

Asosiy qism

Ma’lumki, muloqot nutq va tinglashni o‘z ichiga oladi va ularni ajratish uchun hech qanday nuqta yo‘q. Shunday qilib, tinglash samarali muloqotni yaratish uchun zarur bo‘lgan asosiy kalitlardan biridir. Og‘zaki muloqotda tinglashning yo‘qligi muloqotning buzilishiga olib keladi, bunda ma’ruzachi osongina zerikishi, umidsizlikka tushishi yoki g‘azablanishi mumkin. Tinglash asosan, oddiy jarayon sifatida qaraladi, lekin u biz o‘ylaydigan darajada oddiy emas. Tinglab tushunish ko‘nikmasini rivojlantirishda diqqat, xotira va sezgi juda muhim rol o‘ynaydi. Bu uchala omil bir-biriga bog‘liq bo‘lib, insonning nutqni yaxshiroq tushunishi va unga tez va to‘g‘ri javob berishini ta’minlaydi. Agar diqqatimiz jamlanasa, biz eshitayotgan ma’lumotlarni yaxshiroq tushunib, xotiramizda saqlaymiz. Diqqatning yuqori darajasi, nutqni tahlil qilish va keyinchalik eslab qolish uchun zarur bo‘lgan barcha ma’lumotlarni samarali ravishda qabul qilish imkonini yaratadi. Xotira

o‘zida saqlangan ma’lumotlar orqali biz tinglangan nutqni qayta ko‘rib chiqib, tahlil qilamiz. Xotira, xususan qisqa muddatli xotira, tinglangan ma’lumotlarni vaqtincha saqlashda yordam beradi, bu esa muloqot davomida ma’lumotlarni to‘liq tushunishga yordam beradi. Uzun muddatli xotira esa bizning umumiy bilim bazamizni kengaytiradi va murakkab muloqotlarni tushunishda yordam beradi. Sezgi ham tinglash tushunish ko‘nikmasining ajralmas qismi bo‘lib, ovoz, tonlama, intonatsiya va boshqa ovozli belgilarni to‘g‘ri tushunishga yordam beradi. Sezgilardan orqali biz nafaqat so‘zlarning ma’nosini, balki ularni aytish uslubini, his-tuyg‘ularni va muhitni ham his qilamiz. Tushunish, idrok etish, o‘z-o‘zini nazorat qilish, fikrni aniq va to‘liq ifodalay olish, o‘qitishning interfaol usullari, o‘zidan va o‘zgalardan foydalanish, “men” tez rivojlanadi va ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. O‘qitishning interfaol usullarini qo‘llash orqali o‘quvchilar o‘rtasida raqobat muhiti yaratilib, o‘quvchilarning ilg‘orligi ta’minlanadi va buning natijasida o‘quvchilar birgalikda bilim olishga kirishadilar. Bu, ayniqsa, muloqotda turli kontekstlarni to‘g‘ri talqin qilishda foydalidir. Boshlang‘ich sinflarda tinglab tushunish o‘quvchilarning ta’lim jarayonida muhim rol o‘ynaydi. Bu jarayon orqali bolalar *diqqatni jamalash* - o‘quvchilar diqqatlarini o‘qituvchining so‘zlariga qartishadi, bu esa ularning o‘rganish samaradorligini oshiradi, *ma’lumot qabul qilish* - o‘qituvchining tushuntirishini tinglab, bolalar bilimlarni oson o‘zlashtirishadi. *Savol berish va fikr almashish* - tinglab tushunish orqali bolalar o‘z fikrlarini ifoda etish va savollar berish ko‘nikmalarini rivojlantiradi, *tanqidiy fikrlash* o‘quvchilarda tinglangan ma’lumotlarini tahlil qilish orqali tanqidiy fikrlash ko‘nikmasi shakllanadi.

J. Jalolov ham “*Chet til o‘qitish metodikasi*” asarida tinglab tushunishni o‘qitishning o‘ziga xos xususiyatlarini tahlil qilib, “*bu jarayon talabalarning eshitish orqali idrok etish, tahlil qilish va nutqiy faoliyatni amalga oshirish qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qilishi*”, kerakligini ta’kidlaydi

Azamat Ahrorov “*O‘qitishda innovatsion texnologiyalar*” kitobida tinglab tushunish ko‘nikmalarini rivojlantirish uchun zamonaviy usullar va metodlarni taklif

etadi. Uning ushbu asarida tinglab tushunish jarayonini innovatsion texnologiyalar yordamida samarali tarzda rivojlantirish mumkinligi takidlangan. Ayniqsa, interaktiv texnologiyalar va multimedia vositalarini o'quvchilarga tinglab tushunishni o'rgatishda qo'llashda ahamiyatini ko'rsatadi.

Gulnora Mamatqulova “*Boshlang'ich ta'lim metodikasi*” asarida tinglab tushunishning ta'lim jaroyinidagi o'rni va ahamiyatini tahlil qilgan. U o'quvchilarga tinglab tushunish qobiliyatini rivojlantirishda til o'rgatish, muloqot va boshqa metodlar qo'llash zarurligini ko'rsatgan. Bu asarlar va olimlarning fikrlari o'zbek ta'lim tizimida tinglab tushunish jarayonini chuqurroq o'rganishga yordam beradi.

Ingliz olimi Douvns - Tinglab tushunish ko'nikmasiga “Bunday ko'nikma til o'rganuvchilar uchun juda zarur bo'lib, u nisbiy muammolardan qochish, shuningdek, tinglashda ularning kuchli va zaif tomonlarini tan olish va tinglashni oshirish strategiyalarini ishlab chiqishda yordam berish uchun mashaqqatli mehnatni talab qiladigan ko'nikmalardan biridir” deb ta'rif beradi.

Keyingi masalaga keladigan bo'lsak, aloqa va muloqot bu ikki toifani aniqlashtirishdan iborat. Tadqiqotchilar **V.N. Kurbatov, L.S. Vigotskiy, A.A. Leontevlar** ushbu atamalarning *etimologiyasi* va *semantikasidagi* o'xshashlikni asos qilib olishadi. Lotin tilidagi “*communicatio*” atamasiga tayanib, uning asl ma'nosi “*umumiy qilish, bog'lash, muloqot qilish*” bo'lsa, ushbu yondashuv tarafdorlari uni turli signallar yordamida fikr va axborot almashish deb talqin qiladilar. Shu bilan birga, rus tilida “*muloqot*” so'zi ham odamlar o'rtasida axborot, fikr va his-tuyg'ular almashinuvi jarayonini ifodalaydi. Ikkala holatda ham ushbu pozitsiyani qo'llab-quvvatlovchilar “*muloqot*” va “*kommunikatsiya*” atamalarining mazmunida sezilarli farq ko'rmaydilar, shu sababli ular teng huquqli deb hisoblaydilar. Bunday sukut bo'yicha identifikatsiya ingliz tilidagi matnlarda sodir bo'ladi, bu yerda rus tilidagi “*muloqot*” so'zini tarjima qilish uchun faqat bitta so'z – “*communication*” mavjud. Muloqot “*ikki yoki undan ortiq kishilarning o'zaro ta'sirlashuvi, ular*

o'rtasida bilish yoki ta'sirchan xarakterdagi axborot almashinuvidan iborat, ya'ni bilim yoki his-tuyg'ular almashinuvi".

Nufuzli xorijiy tadqiqotchilar **T. Parson** va **K. Cherri** ham shunga o'xshash fikrlarni bildiradilar. **T. Parsonning** so'zlariga ko'ra, aloqani odamlar o'rtasidagi o'zaro ta'sir deb hisoblash joizdir. **K. Cherri** ta'kidlashicha, *"aloqa bu mohiyatan ijtimoiy hodisa"*, *"ijtimoiy aloqa"* bo'lib, odamlar tomonidan ishlab chiqilgan ko'plab aloqa tizimlaridan foydalanadi, ularning asosiylari *"shubhasiz inson nutqi va tili"*.

Ikkinchi yondashuv *"muloqot"* va *"kommunikatsiya"* atamalarini ajratishdan iborat. Mashhur rus faylasufi **M.S.Kagan** o'zining ilmiy asarlarida ushbu nuqtai nazarni ilgari suradi. Uning fikricha, muloqot va kommunikatsiya kamida ikkita asosiy jihatda farqlanadi. Birinchidan, muloqot ham *amaliy (moddiy)*, ham *ma'naviy (axborot)* va *amaliy-ma'naviy xususiyatga* ega bo'lsa, *kommunikatsiya sof axborot jarayoni* - muayyan xabarlarini uzatishdan iborat. Ikkinchidan, ular o'zaro ta'sirlashuvchi tizimlarning o'zaro bog'lanish xususiyatiga ko'ra farqlanadi. Aloqa - bu sub'ekt va ob'ekt o'rtasidagi bog'liqlik, bu yerda **sub'ekt ma'lum ma'lumotlarni** (*fikrlar, bilimlar, faktik ma'lumotlar, rasmiy xabarlar, ko'rsatmalar va boshqalar*) uzatadi va **ob'ekt passiv qabul qiluvchi** (ma'lumot qabul qiluvchi) bo'lib, u faqat uni qabul qilishi, tushunishi (*to'g'ri dekodlashi*), o'zlashtirishi kerak va unga muvofiq harakat qiling. Shunday qilib, *Kaganning fikricha*, kommunikatsiya bir tomonlama jarayon, axborot faqat bitta yo'nalishda uzatiladi, shuning uchun uni qabul qiluvchi shaxsning ahamiyati yo'q. Muloqot esa ikki sub'ekt o'rtasidagi aloqa bo'lib, unda *"xabarlarni jo'natuvchi va qabul qiluvchi bo'lmaydi, suhbatdoshlar - umumiy ishning ishtirokchilari mavjud bo'ladi"*. Muloqotda hamkorlar o'rtasida axborot aylanishi sodir bo'ladi, chunki ular bir xil darajada faol. Demak, muloqot jarayoni kommunikatsiyadan farqli ravishda ikki tomonlama xususiyatga ega ekan. *Kommunikatsiyaning asosini monolog, muloqotning asosini esa dialog tashkil etadi.*

Ijtimoiy psixologiyaning taniqli vakili **G.M. Andreyeva** ham bu tushunchalarni bir-biridan ajratib ko'rsatadi. Aloqa toifasining kengroq xususiyatiga asoslanib, tadqiqotchi uning tarkibida o'zaro bog'liq bo'lgan **3 tarkibiy qismni** ajratib turadi, **kommunikativ**, to'g'ridan-to'g'ri aloqa bu odamlar o'rtasidagi aloqa jarayonida ma'lumot almashishdan iborat. **Interaktiv** - aloqa qiluvchilar o'rtasidagi o'zaro ta'sirni tashkil qilishdan iborat, ya'ni nafaqat ma'lumot, balki harakatlar bilan ham almashish va **pertseptiv**, bu jarayon aloqa sheriklari tomonidan bir-birini idrok etish, bilish va shu asosda o'zaro tushunishni o'rnatish.

“Muloqot” va “kommunikatsiya” tushunchalarining o'zaro bog'liqligi masalasiga uchinchi yondashuvning asosini “axborot almashinuvi” tushunchasi tashkil etadi. Uning tarafdorlari fikricha, jamiyatdagi barcha axborot jarayonlari muloqot bilan cheklanmaydi. Ijtimoiy hayotning har qanday qismida mavjud bo'lgan bu jarayonlar har doim ham so'z, matn yoki til shaklida ifodalanmaydi. Og'zaki shakldagi xabarlar axborot almashinuvining kichik qismini tashkil etadi. Jamiyatda ko'p hollarda axborot almashinuvi og'zaki bo'lmagan shaklda amalga oshiriladi, uning tashuvchilari og'zaki bo'lmagan signallar ham, narsalar, buyumlar, madaniyatning moddiy tashuvchilari ham bo'lishi mumkin - ular yordamida axborotni vaqt va makonda uzatish mumkin. Shuning uchun muloqot - bu faqat axborot almashish jarayonlari bo'lib, u odamlarning o'zaro ta'sir va aloqalarni o'rnatish va saqlashga qaratilgan o'ziga xos faoliyati bo'lib, bu jarayonlar til, nutq yoki matn, ya'ni og'zaki vositalar yordamida amalga oshiriladi. Jamiyatdagi barcha axborot jarayonlarini “ijtimoiy kommunikatsiya” tushunchasi bilan ifodalash mumkin. Shunday qilib, eng umumiy tushuncha “kommunikatsiya” (axborot almashinuvi) bo'lsa, undan kamroq umumiy tushuncha “ijtimoiy kommunikatsiya” (jamiyatdagi axborot almashinuvi) bo'lib, eng tor tushuncha esa axborot almashinuvining og'zaki darajasida amalga oshiriladigan “ijtimoiy kommunikatsiya” turini bildiradi.

Eng oson yo‘l - “muloqot” va “kommunikatsiya” tushunchalarini tenglashtirish, ammo bu jarayonda muhim jihatlarni e‘tibordan chetda qoldirish xavfi mavjud. Aloqa nazariyalari e‘tibordan chetda qoldiradigan “muloqot” kategoriyasining jihatlari. Muloqot, qoida tariqasida, odamlarning amaliy faoliyati (mehnat, o‘yin, bilish) jarayonida amalga oshiriladi. Muloqot til vositasida amalga oshiriladi, til esa, birinchi navbatda, ichki madaniyatga yo‘naltirilgan. Biroq tarix shuni ko‘rsatadiki, hech qaysi xalq madaniyat jihatidan yakkalanib yashay olmaydi va har bir til o‘ziga xos xususiyatlarga ega yoki boshqa darajada tashqi madaniyatlar bilan bog‘liq muloqot vaziyatlarida ham qo‘llaniladi. Ikki yoki bir nechta madaniyatning o‘zaro ta’siri va madaniy - til to‘siqlarini yengib o‘tishni nazarda tutuvchi “madaniyatlararo muloqot” atamasi tobora keng tarqalmoqda. Madaniyatlararo muloqotning o‘ziga xos xususiyatlariga qiziqish ortib borib, yangi ilmiy soha shakllanib uning tadqiqot obyekti madaniyatlar muloqoti bo‘lmoqda. Madaniyatlararo muloqot jarayonida uning har bir ishtirokchisi bir vaqtning o‘zida ikkita muhim vazifani bajaradi - o‘zining madaniy o‘ziga xosligini saqlab qoladi va boshqa madaniyatga qo‘shiladi. Xorijiy tillar va madaniyatga qiziqish ortib borayotgan bugungi kunda madaniyatlararo muloqot inson ijtimoiy hayotining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Madaniyatlararo muloqot turli fanlar tomonidan ko‘rib chiqiladigan ko‘p qirrali hodisadir. Keng ma’noda madaniyatlararo muloqot jamiyatning o‘sha madaniyatlarga mansub sohalarida madaniyatlar muloqoti sifatida talqin etiladi. Madaniyatlararo muloqotni “tilning chet tili madaniyati sohasiga kirib borishi” deb qarash mumkin. “Madaniyatlararo” va “ko‘p madaniyatli” atamalari o‘rtasida farq borligini ta’kidlaydi, bunda ikkinchisi turli madaniyatlarning o‘zaro ta’sirlashuvvisiz mavjudligini bildiradi. Madaniyatlarning oddiy birga yashashidan farqli o‘laroq, madaniyatlararo madaniyatlar o‘rtasidagi almashinuvni nazarda tutadi, bu esa har ikki tomonga ham foyda keltirishi kerak. “Interculturel” so‘zidan foydalanish, agar “inter” - prefiksiga uning to‘liq ma’nosini qo‘llasak, albatta, o‘zaro ta’sir, almashinuv, to‘siqlarni bartaraf etish,

o‘zaro munosabat va chinakam hamjihatlikni anglatadi. Agar “*madaniyat*” atamasi ostida har bir kishi uning qadr-qimmatini tan olsa, bu odamlar o‘zaro munosabatlarda murojaat qiladigan qadriyatlar, turmush tarzi va ramziy tasavvurlarni tan olishni anglatadi.

Madaniyatlararo munosabatlar tushunchasi birinchi marta *1970-yillarda Fransiya va Germaniya* kabi immigratsiya mamlakatlaridagi maktablarda ko‘p madaniyatlilik natijasida paydo bo‘lgan. Maktab muhitida paydo bo‘lib, keyinchalik boshqa sohalarga keng yoyilgan madaniyatlararo aloqalar, aslida, biz hamma joyda uchratadigan ifodaga aylandi, bu tushuncha haqiqiy “portlash” ni boshdan kechirdi. Bu bejiz emas tobora globallashib borayotgan dunyoda paydo bo‘lgan mo‘l-ko‘llik va xilma-xillikni tavsiflashga yordam beradigan formula juda muhim. Tadqiqot davomida madaniyatlararo muloqotning zamonaviy jamiyatdagi muhim o‘rni yoritildi. Aniqlanishicha, madaniyatlararo muloqot nafaqat turli millat va madaniyat vakillari o‘rtasidagi axborot almashinuvi, balki o‘zaro tushunish, hamkorlik va madaniy qadriyatlarni anglash jarayoni ham hisoblanadi. Shuningdek, tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, madaniyatlararo muloqot jarayonida til asosiy vosita bo‘lib xizmat qiladi. Har bir xalq o‘z madaniyati va qadriyatlarini til orqali namoyon etadi. Shu sababli turli madaniyat vakillari o‘rtasidagi samarali muloqot madaniy va til to‘siqlarini yengib o‘tishni talab qiladi. Bundan tashqari, “*interculturalité*” tushunchasi o‘zaro ta’sir, almashinuv va hamjihatlikni ifodalashi tadqiqot davomida tahlil qilindi. Globallashuv jarayonida madaniyatlararo muloqotning roli ortib borayotgani va uning jamiyat taraqqiyoti uchun muhim omil ekanligi asoslab berildi.

Xulosa

Yuqoridagi yondashuvlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, “muloqot” va “kommunikatsiya” tushunchalari mazmun jihatidan bir-biriga yaqin bo‘lsa - da, ular o‘rtasida muayyan farqlar mavjud. Birinchi yondashuv vakillari ushbu atamalarni deyarli teng ma’noda qo‘llab, ularni insonlar o‘rtasidagi axborot, fikr va hissiyotlar almashinuvi jarayoni sifatida talqin qildilar. Bu qarash ayniqsa tilshunoslik va

psixologiya sohalarida keng uchraydi hamda kommunikatsiyaning ijtimoiy mohiyatini ochib berishga xizmat qiladi.

Ikkinchi yondashuv esa mazkur tushunchalarni aniq chegaralashga harakat qilib, M.S. Kagan va G.M. Andreyevalarning fikrlariga ko'ra, kommunikatsiya ko'proq bir tomonlama axborot uzatish jarayoni bo'lsa, muloqot ikki tomonlama, faol hamkorlik va o'zaro tushunishga asoslangan jarayon deb ta'kidlanadi. Aynan shu jihat muloqotni oddiy axborot almashinuidan farqlab, uni insoniy munosabatlarning muhim tarkibiy qismiga aylantiradi.

Tinglab tushunish ko'nikmasi ham aynan samarali muloqotni ta'minlovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Chunki insonlar o'rtasidagi o'zaro tushunish faqat axborotni yetkazish bilan emas, balki uni diqqat bilan tinglash, mazmunini anglash va to'g'ri talqin qilish bilan ham bog'liqdir. Tinglab tushunish jarayonida suhbatdoshning fikri, hissiyoti va maqsadini anglash imkoniyati yuzaga keladi. Shu jihatdan bu ko'nikma muloqotning samaradorligini oshiradi hamda ijtimoiy munosabatlarni mustahkamlashga xizmat qiladi. Ayniqsa, xorijiy tillarni o'rganishda tinglab tushunish muhim o'rin tutib, insonning nutqni tez va aniq qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi.

Uchinchi yondashuvda esa kommunikatsiya tushunchasi yanada kengroq talqin qilinib, jamiyatdagi barcha axborot almashinuvi jarayonlarini o'z ichiga olishi ta'kidlanadi. Bu yerda muloqot kommunikatsiyaning faqat og'zaki va ijtimoiy shakli sifatida qaraladi hamda mazkur qarash bugungi axborotlashgan jamiyat sharoitida ayniqsa dolzarb hisoblanadi. Noverbal belgilar, texnologik vositalar va madaniy obyektlarning ham kommunikativ ahamiyatga ega ekanligi ko'rsatib beriladi.

Shunday qilib, "*muloqot*" va "*kommunikatsiya*" tushunchalarini to'liq tenglashtirish masalaning ayrim muhim jihatlarini chetda qoldirishi mumkin. Shu sababli ularni o'zaro bog'liq, ammo mazmun va funksiyalari jihatidan qisman farqlanuvchi tushunchalar sifatida o'rganish ilmiy jihatdan maqsadga muvofiqdir. Bu esa insonlar o'rtasidagi axborot almashinuvi, ijtimoiy munosabatlar, tinglab

tushunish jarayoni va o‘zaro ta‘sir mexanizmlarini chuqurroq anglash imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ahmadaliyeva A.M. Qosimova A.X Innavatsion faoliyat va ilg‘or pedagogik texnologiyalar – Toshkent 2006
2. Inamova G. Tinglab tushunish ko‘nikmasini audiovisual vositalar yordamida rivojlantirishda zamonaviy vositalar. // Maqola. – T. 2022. www.oriens.uz
3. Uraimshikova M. Tinglab tushunishdagi qiyinchiliklar va ularning yechimlari. – Toshkent, 2022. 7-bet.
4. Kabakchi V.V. Ingliz tilida so‘zlashuvchi madaniyatlararo muloqot amaliyoti. Spb.: “Soyuz” nashriyoti, 2001. - 480 b.
5. Mitrova N.O., Migaenko K.S. Muloqot ijtimoiy-psixologik va kommunikatsion kategoriya sifatida, - MGTU, Maykop. 2006-yil. - 152 b.
6. Tirkashev N, Qorayev S. Kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan ta‘limning asosiy jihatlari. – Toshkent, 2022. 6-bet.
7. Sadoxin A.P. Madaniyatlararo muloqot nazariyasi va amaliyoti: Oliy o‘quv yurtlari uchun o‘quv qo‘llanma. - M.: YunitiData, 2004. - 271 b.
8. Abdallah-Preteille, Martine. (1996) “Compétence culturelle, compétence Interculturelle”. Dans: Le Français dans le monde, Numéro Spécial Cultures, Culture, 1996. - 123 b.
9. Cuq, Jean-Pierre (2003). Dictionnaire de didactique du français langue étrangère et seconde. Parij: Clé International, 2003. - 400 b.
10. Cuq, Jean-Pierre (2003). Dictionnaire de didactique du français langue étrangère et seconde. Parij: Clé International, 2003. - 400 b.